

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ В УМОВАХ
ПОЛІТИЧНОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ**

*Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
21 грудня 2022 року*

Дніпро
2022

УДК 159.9

А-43

Рекомендовано до друку Вченою радою Вищого навчального приватного закладу «Дніпровський гуманітарний університет» (протокол від 22.12.2022 № 4).

А-43 Актуальні проблеми психології в умовах політичної та економічної нестабільності: матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 21 груд. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. 98 с.

Збірник містить матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми психології в умовах політичної та економічної нестабільності» (21.12.2022), у роботі якої взяли участь зарубіжні та вітчизняні теоретики та практики в галузі психології і медицини, здобувачі вищої освіти та докторанти закладів вищої освіти.

Матеріали науково-практичної конференції надруковані в авторській редакції.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

докт. юрид. наук, проф. **Олег КИРИЧЕНКО** (голова); канд. юрид. наук, доц. **Тетяна ЛЕЖНЄВА** (заст. голови); канд. псих. наук, доц. **Людмила ПРИСНЯКОВА** (заст. голови); **Андрій МІРОШНИК** (секретар); канд. юрид. наук **Сергій ДУБОВ**; докт. політ. наук, проф. **Олег АГАРКОВ**; докт. псих. наук, проф. **Лідія ДЕРКАЧ**; докт. псих. наук, доц. **Олександр САМОЙЛОВ**; докт. мед. наук, проф. **Ірина СПРІНА**.

ISBN 978-966-981-708-2

© ВНПЗ ДГУ, 2022

© Автори, 2022

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Кириченко О.В.

доктор юридичних наук, професор

ректор

Дніпровського гуманітарного університету

НЕПРАВДИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОЗНАКА КРИМІНАЛЬНО ПРОТИПРАВНОГО ПОСЯГАННЯ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

На сьогодні у Кримінальному кодексі України (далі – КК України) [1] визначено 13 видів кримінальних правопорушень, склади яких мають ознаку умисного надання неправдивої інформації для досягнення кримінально протиправного результату.

Поширення неправдивої інформації не може не заподіювати шкоди особистості, суспільству і державі. За допомогою інформації, яка складається з неправдивих відомостей, винна особа здійснює посягання на об'єкти кримінально-правової охорони.

До таких кримінальних правопорушень можна віднести такі кримінально протиправні посягання, як:

1) надання неправдивих відомостей до органу ведення Державного реєстру виборців або інше несанкціоноване втручання в роботу Державного реєстру виборців (ст. 158 КК України);

2) підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців (ст. 205-1 КК України);

3) порушення порядку ведення бази даних про вкладників або порядку формування звітності (ст. 220-1 КК України);

4) шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 КК України);

5) підроблення документів, які подаються для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України);

6) завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності (ст. 259 КК України);

7) перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради (ст. 351 КК України);

8) службове підроблення (ст. 366 КК України);

9) незаконне втручання в роботу автоматизованих систем в органах та установах системи правосуддя (ст. 376-1 КК України);

10) завідомо неправдиве повідомлення про вчинення кримінального правопорушення (ст. 383 КК України);

11) введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (ст. 384 КК України);

12) перешкоджання з'явленню свідка, потерпілого, експерта, спеціаліста, примушування їх до відмови від давання показань чи висновку (ст. 386 КК України);

13) представництво в суді без повноважень (ст. 400-1 КК України).

Наприклад, у ст. 259 КК України передбачена кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками [1]. Неправдива інформація, яка названа в цій статті, є не чим іншим, як засобом вчинення злочину. Підмінюючи у процесі його вчинення правдиву інформацію про відсутність громадської небезпеки неправдивою, суб'єкт використовує останню саме як засіб вчинення злочину, тобто засіб трансформації громадської безпеки у стан небезпеки. З огляду на сказане, предметом неправдивого повідомлення про небезпеку є інформація, котра містить відомості про відсутність безпеки як необхідного компоненту громадської безпеки. Впливаючи на неї шляхом перекручення її змісту (тобто перетворюючи правдиву інформацію на неправдиву), суб'єкт вчинює злочин, передбачений ст. 259 КК [2, с. 153].

У зв'язку з цим актуальним є дослідження психологічних аспектів неправдивості інформації як ознаки кримінально протиправного посягання.

Неправду як особливу психологічну реалію слід розглядати у двох аспектах: як результат і як процес. Результатом у цьому випадку є сприйняття людиною, якій повідомляють неправду, невідповідної дійсності інформації. Процес же полягає в тій динаміці душевного стану, що відбувається в зазначеної особи [3, с. 11].

Більшість наукових робіт, безпосередньо присвячених темі неправдивої інформації, розглядають цю проблему з двох основних позицій: моралі і психології [4–7]. У цілому відповідну наукову літературу можна проаналізувати, ґрунтуючись на тому, до якої з вищезгаданих позицій ближче та або інша робота. Вчені по-різному визначають поняття неправди. Відповідно до цих визначень, вони намагаються виділити й описати різні види неправди, їх основні ознаки, розглянути їх розвиток в онтогенезі, визначити основні чинники, що впливають на формування ставлення людини до неправди, розкрити їх механізми тощо [8, с. 39].

Так, К. Мелітан розглядає неправду як ознаку аморальності, оскільки діти та дорослі починають брехати тоді, коли в їх вчинках з'являється «щось негарне», що необхідно приховувати від інших [7, с. 12]. У суспільстві людині доводиться приховувати своє істинне «Я», що неминуче призводить її до неправди. Людина говорить неправду, щоб дотримуватись елементарних правил ввічливості, або, звикнувши, використовує неправду завжди, коли це для неї вигідно. Автор поділяє неправду на повну (повну вигадку) і неповну (перекручення істини). Повна вигадка трапляється досить рідко, оскільки

будь-який випадок може видати брехуна. Неповна неправда містить у собі три основних засоби:

- 1) опущення;
- 2) перебільшення (з метою добитися ефекту);
- 3) прикрашення (деякі факти відкидаються, а деякі додаються).

Основною причиною, спонукальною силою неправди є окремі пристрасті людини, серед яких цей автор виділяє ненависть, кохання, марнославство і малодушність, але дві останні, на його думку, є найбільш сильними. Якщо К. Мелітан неправду розглядає з позиції моральних норм, то на протилежному полюсі шкали підходів до цієї проблеми «мораль – психологія» знаходиться психологічна теорія О. Ліпманна та Л. Адама про неправду як про вольове діяння, спрямоване на результат [6]. Для будь-якого вольового діяння характерна наявність певних внутрішніх або зовнішніх гальмуючих моментів. У випадку неправди гальмом є одночасна наявність у брехуна, поряд з комплексом неправдивих уявлень, комплексу правдивих, істинних уявлень. У боротьбі цих комплексів, коли за рахунок мети і наміру перемагає перший з них, людина поступає неправдиво. Коли ж за рахунок моральних уявлень про наслідки, перемогу одержує другий комплекс, людина говорить правду.

Дещо інакше розглядає неправду В. Штерн, визначаючи її як свідоме невірне свідчення, яке слугує для того, щоб шляхом обману інших досягти певних цілей [9]. Отже, на відміну від інших невірних свідчень, неправді властиві три ознаки:

- 1) свідомість неправдивості;
- 2) намір обдурити;
- 3) доцільність (спрямованість на одержання якоїсь вигоди або відхилення невигоди).

Близьким до вказаного є розуміння неправди Ж. Дюпра, котрий дає таке її визначення: «Неправда – це психосоціологічний словесний акт, або акт навіювання, за допомогою якого намагаються, більш-менш умисно, посіяти у розумі інших якість позитивне або негативне вірування, яке сама особа, котра вселяє, вважає противною істині» [4, с. 10]. Введення в оману іншої людини, навіювання їй неправильних «вірувань» може бути свідомим (продуманим, навмисним) і несвідомим. Він розглядає дві основні форми неправди, або два засоби навіювання неправди: позитивне навіювання (вигадки, удаваність, додавання, перекручування і перебільшення) та негативне навіювання (містить у собі повну скритність, заперечування фактів, приховування свідчень, замовчення, приховування та перекручування істини).

Слід зазначити, що у словнику української мови подане таке тлумачення неправди:

- 1) те, що суперечить правді, істині; брехня; протилежне правди;
- 2) несправедливі, нечесні, шахрайські вчинки; обман [10, с. 365].

Із вищевикладеного видно, що при визначенні поняття «неправда» автори використовують поняття правди й істини. Розглядаючи істину як

категорію гносеологічну, а правду – як онтологічну, де істина характеризує зміст знання, а правда відображає ставлення людини до істинного знання, перше поняття слід застосовувати, коли йде мова про об'єктивну реальність, а друге – коли йдеться про психологічну реальність кожної людини [5].

Таким чином, істина має властивість узагальнення і є однаковою для всіх людей, які мають достовірне знання, а правда – це суб'єктивна реалія, що характеризується усвідомленням достовірності будь-якого знання.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 10.12.2022).
2. Кириченко О. В. Кримінально-правова характеристика неправдивого повідомлення про загрозу громадській безпеці. *Jurnalul juridic national : teorie si practica*. 2014. № 4 (8). С. 152-157.
3. Симоненко С. И. Психологические основания оценки ложных и правдивых сообщений : Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05. Москва, 1998. 114 с.
4. Дюпра Ж. Ложь. Саратов, 1905. 157 с.
5. Знаков В. В. Правда и ложь в сознании русского народа и современной психологии понимания. Москва : РАН, Институт психологии, 1993. 116 с.
6. Липманн О., Адам Л. Ложь в праве. Харьков : Юриздат Украины, 1929. 48 с.
7. Мелитан К. Психология лжи. Москва, 1903. 87 с.
8. Кириченко О. В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії завідомо неправдивим повідомленням про загрозу громадській безпеці : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2005. 234 с.
9. Лабунская В. А. Невербальное поведение (социально-психологический подход). Ростов-на-Дону : Изд-во Ростов. ун-та, 1986. 135 с.
10. Словник української мови: В 11-ти томах / І. К. Білодід, А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. ; гол. ред. І. К. Білодід. Т. V. Київ : Наукова думка, 1974. 840 с.